

DOSSIER JURISPRUDENTIE LEVEN

Hoge Raad, 8 januari 2021
Nr. ECLI:NL:HR:2021:36

AFKOOP/OVERDRACHT LEVENSVZERKERING MET VERZORGINGSKARAKTER IN FAILLISEMENT

Nadat de onderneming van eiser tot cassatie (gefaillieerde) failliet is gegaan, is hij in 2013 ook privé failliet verklaard. Tot de faillissementsboedel behoorden onder meer enkele levensverzekeringen, waaronder twee polissen bij Reaal en Delta Lloyd. Na een voorstel van de curator om een van deze polissen af te kopen, is uitvoerig tussen gefaillieerde en de curator gecommuniceerd, hetgeen uiteindelijk heeft geleid tot overdracht van beide polissen aan de echtgenote van gefaillieerde, tegen betaling van de afkoopwaarde. De echtgenote heeft de polissen vervolgens afgekocht.

Afkoop of wijziging van de begunstiging van een levensverzekering in faillissement is alleen toegestaan voor zover de begunstigde of de verzekeringnemer daardoor niet onredelijk wordt benadeeld. Overdracht van een levensverzekering is in faillissement alleen mogelijk met schriftelijke toestemming van de verzekeringnemer. Gefaillieerde meent in de eerste plaats dat ook een recht tot overdracht van een levensverzekering buiten de boedel valt voor zover de begunstigde of de verzekeringnemer daardoor onredelijk benadeeld wordt, en in de tweede plaats dat de curator had moeten onderzoeken of gefaillieerde ervan op de hoogte was dat de door hem beoogde instandhouding van de levensverzekeringen ook zonder overdracht gewaarborgd zou kunnen worden.

De Hoge Raad gaat niet mee in het eerste punt, maar wel in het tweede. De Hoge Raad oordeelt dat er geen grond is om op de bevoegdheid tot overdracht door de curator van een levensverzekering, naast de wettelijke beperking van toestemming van de verzekeringnemer, de niet in de wet opgenomen beperking aan te brengen dat de verzekeringnemer door die overdracht niet onredelijk benadeeld wordt. Wel vindt de Hoge Raad dat de curator had moeten begrijpen dat, nu het voorstel tot overdracht werd ingegeven door de wens de levensverzekeringen en daarmee de pensioenvoorziening in stand te houden, gefaillieerde zich er mogelijk niet van bewust was dat dit ook zonder overdracht gewaarborgd zou kunnen worden, en dat hij gefaillieerde daarop had moeten wijzen.

De feiten zijn als volgt. Gefaillieerde is vanaf ongeveer 1997 actief geweest als zelfstandig assurantiëadviseur. Eerst is zijn onderneming failliet gegaan en in 2013 is hij ook privé failliet verklaard. Bij aanvang van het faillissement was gefaillieerde verzekeringnemer, verzekerde en begunstigde van onder meer twee sommenver-

zekeringen bij Reaal en Delta Lloyd. De curator heeft gefaillieerde benaderd omdat hij een van de polissen bij Delta Lloyd wilde afkopen. Vervolgens is uitvoerig tussen gefaillieerde en de curator gecommuniceerd over de mogelijkheid om de polissen, die als oudedagsvoorziening voor gefaillieerde dienden, door zijn echtgenote of zijn broer te laten overnemen tegen betaling van de afkoopwaarde aan de boedel. Dit heeft er uiteindelijk toe geleid dat, na verkregen toestemming van de rechter-commissaris, de twee polissen bij Reaal en Delta Lloyd, tegen betaling van een bedrag van 131.203 euro zijn overgedragen aan de echtgenote van gefaillieerde. Zij heeft beide polissen vervolgens doen afkopen.

Gefaillieerde heeft bij Rechtbank Oost-Brabant (rechtbank) onder meer terugbetaling van de waarde van beide polissen door de curator gevorderd, alsmede een verklaring voor recht dat de betreffende bedragen buiten de faillissementsboedel vallen. De rechtbank heeft de vordering met betrekking tot de polis bij Delta Lloyd toegewezen en met betrekking tot de polis bij Reaal afgewezen.

Tegen het vonnis van de rechtbank heeft gefaillieerde hoger beroep ingesteld bij het gerechtshof 's-Hertogenbosch (gerechtshof). Het gerechtshof heeft het vonnis van de rechtbank vernietigd en de vorderingen van gefaillieerde met betrekking tot beide polissen afgewezen.

Gefaillieerde heeft tegen het arrest van het gerechtshof beroep in cassatie ingesteld. Hij heeft in de eerste plaats aangevoerd dat ook een recht tot overdracht van een levensverzekering buiten de boedel valt, voor zover de begunstigde of de verzekeringnemer door overdracht onredelijk wordt benadeeld (onderdeel 1). In de tweede plaats heeft gefaillieerde aangevoerd dat de curator onrechtmatig heeft gehandeld, door niet te onderzoeken of gefaillieerde ervan op de hoogte was dat de curator slechts tot afkoop van de levensverzekeringen kon overgaan voor zover hij daardoor niet onredelijk zou worden benadeeld en dat de beoogde instandhouding van de levensverzekeringen dus ook zonder overdracht gewaarborgd zou kunnen worden (onderdeel 2).

Ten aanzien van onderdeel 1 overweegt de Hoge Raad dat ingevolge artikel 22a lid 1 Faillissementswet (Fw) de curator slechts bevoegd

is tot afkoop of wijziging van de begunstiging, voor zover van een onredelijke benadeling geen sprake is. De strekking van deze bepaling is om een verzekeringnemer of andere begunstigde te beschermen tegen uitwinning in faillissement van een levensverzekering met een verzorgingskarakter, waarvoor in andere regelingen geen of onvoldoende bescherming bestaat. Voor overdracht van een levensverzekering in faillissement geldt een ander wettelijk regime. Daarvoor is op grond van artikel 22a lid 2, tweede volzin, Fw de schriftelijke toestemming van de verzekeringnemer vereist. De in artikel 22a lid 1 en 2 Fw opgenomen beperkingen van het recht van de curator om een levensverzekering te doen afkopen of de begunstiging te doen wijzigen respectievelijk om een levensverzekering over te dragen, vormen uitzonderingen op de hoofdregel dat een schuldenaar met zijn gehele vermogen instaat voor zijn schulden en moeten daarom volgens de Hoge Raad in beginsel strikt worden uitgelegd. De Hoge Raad is van oordeel dat er geen grond is om op de bevoegdheid tot overdracht door de curator van een levensverzekering, naast de wettelijke beperking van toestemming van de verzekeringnemer, de niet in de wet opgenomen beperking aan te brengen dat de verzekeringnemer door die overdracht niet onredelijk benadeeld wordt.

De Hoge Raad neemt bij de beoordeling van onderdeel 2 tot uitgangspunt dat de curator bij de uitoefening van zijn wettelijke taak ook met de gerechtvaardigde belangen van de gefaillieerde rekening heeft te houden. Dat kan in het bijzonder aan de orde zijn wanneer het gaat om de voorziening in de eerste levensbehoeften van een particuliere gefaillieerde. Daarbij overweegt de Hoge Raad dat onder omstandigheden van de curator kan worden verlangd dat hij zich ervan vergewist of de schuldenaar de toestemming als bedoeld in artikel 22a lid 2 Fw onder een juiste voorstelling van zaken geeft, en dat hij de schuldenaar op zijn rechten ten aanzien van die verzekering wijst. Nu gefaillieerde in het onderhavige geval heeft aangegeven dat zijn voorstel tot overdracht van de levensverzekeringen werd ingegeven door zijn wens de levensverzekeringen in stand te houden en aldus zijn pensioenvoorziening te behouden, had de curator moeten begrijpen dat gefaillieerde zich er mogelijk niet van bewust was dat de door hem beoogde instandhouding van de levensverzekeringen ook zonder overdracht gewaarborgd zou kunnen worden en had hij gefaillieerde daarop moeten wijzen.

De Hoge Raad vernietigt het arrest van Gerechtshof 's-Hertogenbosch en verwijst het geding naar Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden ter verdere behandeling en beslissing.

Mr. B.M. (Berry) van Wijk
De auteur is advocaat-partner bij Houthoff te Rotterdam.